

HỘI ÁI HỮU BIÊN HOÀ

Website: <https://www.bienhoatx.com>

Email liên lạc: datlam1951@yahoo.com

Hội Ái Hữu Biên Hoà hân hạnh giới thiệu đến quý vị phần biên khảo tổng quát về **Lịch Sử Biên Hoà (1558-1975)** từ phần **1** đến **33** của đồng hương **Nguyễn Văn Đáng**, được khởi đăng trên diễn đàn. Hội chân thành cảm tạ tác giả. Kính mời quý vị.

Trân trọng.

LỊCH SỬ BIÊN HOÀ
(1558-1975)
PHẦN 4:

Chúa Nguyễn Giông buồm ra Bắc.

Sau khi Nguyễn Vương rút quân về Gia Định, vua Tây Sơn là Cảnh Thịnh sai các Tướng Trần Quang Diệu và Vũ Văn Dũng trở vào tái chiếm thành Bình Định (Qui Nhơn).

Tháng Giêng năm Canh Thân (1800), quân Tây Sơn tiến đến thành Bình Định, Võ Tánh giữ vững của thành không mở cửa nghênh chiến. Trần Quang Diệu, sai lính đắp lũy chung quanh thành chia quân ra vây bốn mặt, Vũ Văn Dũng đem hai chiếc tàu lớn và hơn 100 chiến thuyền ra đóng giữ cửa Thị Nại, xây đồn đặt súng đại bác hai bên cửa bể phòng bị, chống quân của Chúa Nguyễn Vương kéo đến.

Nguyễn Vương biết được quân Tây Sơn đem quân ra vây thành Bình Định (Qui Nhơn), lập tức cử đại binh đi cứu viện. Tháng Giêng năm Tân Dậu (1801), Nguyễn Vương sai hai tướng Nguyễn Văn Trương và Tống Phước Lương đem quân tiên đạo đến đánh thủy đồn của Tây Sơn, đồng thời sai Lê Văn Duyệt là quan Thái Giám Nội Đình và Võ Di Nguy là một công thần, đem quân đến đánh Tây Sơn ở cửa Thị Nại. Trong trận này Võ Di Nguy bị trúng đạn chết (1801), Lê Văn Duyệt một mình ra sức xung đột mọi mặt đánh đắm và đốt cháy nhiều thuyền, tướng Tây Sơn là Vũ Văn Dũng phải bỏ Thị Nại, kéo quân về họp cùng với tướng Trần Quang Diệu giữ vòng vây thành Bình Định (Qui Nhơn).

Sau khi phá trận Tây Sơn ở cửa biển Thị Nại, Chúa Nguyễn Vương sai tướng Nguyễn Văn Trương, đem đại binh ra đánh Quảng Nam và Quảng Nghĩa, một mặt cho người bí mật lên vào thành Bình Định (Qui Nhơn) để báo tin chiến thắng trận Thị Nại,

còn khuyên Võ Tánh và Ngô Tùng Châu hãy bỏ thành mà thoát thân. Võ Tánh có phúc đáp thư rằng: “Quân tinh nhuệ của Tây Sơn tất cả đang ở tại Qui Nhơn, vậy xin đừng lo giải vây vôi, xin Chúa Thượng mau ra đánh lấy Phú Xuân! Thì hơn”.

Y theo lời của Võ Tánh, Nguyễn Vương đề tướng Nguyễn Văn Thành ở lại chống giữ, kèm chân Trần Quang Diệu và Vũ Văn Dũng, rồi tự mình cầm quân tiến thẳng ra đánh Phú Xuân (Bắc Hà). Lúc bấy giờ triều đình Tây Sơn đang gặp nhiều rối loạn trong dân chúng, lại thêm có tướng của Nguyễn Vương là Lưu Phúc Tường và Nguyễn Văn Thuy, đem quân Vạn Tượng (Lào) sang đánh phá ở Thanh Hoá, thêm có phiến thần là Hà Công Thái, khởi binh giúp Chúa Nguyễn Vương. Các trấn ở Bắc Hà thì các đạo trưởng và các tín đồ Thiên Chúa Giáo cũng nổi lên giúp Chúa Nguyễn.

Dân chúng thì bị quân quan những lạm quyền hà hiếp nên ai ai cũng có lòng oán hận triều đình. Vua ở Phú Xuân thì hèn và nhu nhược do đó các quan đại thần tranh quyền lực, ghen ghét lẫn nhau. Chính tình triều đình thì yếu kém rối loạn, gây nên lòng đa thán trong dân tình, hằng ngày thường trong dân có câu hát “đồng dao”

“Lạy Trời cho chóng gió Nồm
Để cho Chúa Nguyễn giông buồm thẳng ra”.

Võ Tánh tử theo thành.

Thấy lòng dân không theo Tây Sơn, tháng Năm năm Tân Dậu (1801), Nguyễn Vương đem thủy quân vào cửa Từ Dung. Phò Mã Tây Sơn là tướng Nguyễn Văn Trị đem quân lập đồn giữ núi Qui Sơn, cánh tiền quân của Chúa Nguyễn Vương không đánh được,

liên sai Lê Văn Duyệt và Lê Chất đem thủy quân đi đánh tập hậu, bị bất ngờ tấn công tướng Nguyễn Văn Trị bỏ đồn, Chúa Nguyễn đem quân tiến vào cửa Nguyễn Hải (Thuận An), rồi kéo quân lên tiến đánh Phú Xuân. Vua Tây Sơn phải ngự giá thân chinh, đem quân đi chống giữ, đánh nhau cả ngày quân Tây Sơn tan rã, Chúa Nguyễn Vương thu phục được thành đô, bây giờ là ngày Mồng 3 tháng 5 năm Tân Dậu (1801).

Chúa Nguyễn Vương tiến vào thành Phú Xuân cho treo biển yên dân, rồi sai tướng Lê Chất đem bộ binh đuổi theo đánh quân Tây Sơn, sai tướng Nguyễn Văn Trương đem thủy quân ra chặn ở Linh Giang, đón đánh quân Tây Sơn tìm đường chạy ra Bắc; sai Phạm Văn Nhân ra giữ cửa Nguyễn Hải, Lưu Phúc Tường đem quân đi đường Cam Lộ sang Vạn Tượng (Lào) để truyền báo các Mường hãy giữ các yếu lộ, không để cho quân Tây Sơn chạy tràn sang.

Trần Quang Diệu và Vũ Văn Dũng bao vây thành Bình Định (Qui Nhơn), được tin Phú Xuân thất thủ liền sai tướng đem quân ra cứu, nhưng trên đường đi đến Quảng Nam gặp quân của Lê Văn Duyệt kéo trở vào chặn đánh, quân Tây Sơn phải lui binh lại, từ đó Trần Quang Diệu ngày đêm càng hết sức cố đánh thành Bình Định (Qui Nhơn).

Bị vây lâu ngày, trong thành hết lương thực, quân binh thiếu ăn sức khỏe ngày trở nên xấu, xét thấy không thể kéo dài thời gian trấn giữ nữa, tướng trấn thủ thành là Võ Tánh, liền viết thư sai người đem trao cho tướng Tây Sơn Trần Quang Diệu, trong thư nói rằng: “Phận sự ta làm chủ tướng, thì đành liều chết ở dưới cờ, còn các tướng sĩ, không có tội gì không nên giết hại họ”. Đoạn sai người lấy rơm cỏ chát ở dưới cầu Bát giác, cho đổ thuốc súng vào

rồi tự đốt lửa, tự tử. Quan Hiệp Trấn Ngô Tùng Châu, cũng dùng độc dược tự tử. Trần Quang Diệu lấy được thành.

Sau khi Chúa Nguyễn lấy Phú Xuân xong, liền cho Lê Văn Duyệt và Lê Chất ở Quảng Nam và Quảng Nghĩa đánh vào, một mặt thì quân của Nguyễn Văn Thành ở cửa Thị Nại đánh lên, còn phía Nam có quân của Tống Viêt Phúc và Nguyễn Văn Tính ở Phú Yên đánh ra, ba mặt giáp chiến thục địch, quân Tây Sơn phải hết sức chống trả, để chờ binh cứu viện từ Bắc Hà.

Trần Quang Diệu và Vũ Văn Dũng đóng ở Qui Nhơn chờ viện binh mãi cho đến lúc được tin vua Tây Sơn là Cảnh Thịnh và bà Bùi Thị Xuân (vợ Trần Quang Diệu) đã thua trận Trấn Ninh, liệu chống không nổi đến tháng 3 năm Nhâm Tuất (1802) bỏ thành đem binh tượng (voi) đi thượng đạo sang Ai-Lao để về Nghệ An, cùng hợp với binh của vua Cảnh Thịnh, trên đường đi được tin Nghệ An đã mất về tay Chúa Nguyễn Vương.

Trần Quang Diệu và vợ là Bùi Thị Xuân bỏ binh sĩ và trốn về huyện Thanh Chương thì bị dân bắt, và Vũ Văn Dũng chạy về đến Nông-Ông cũng bị dân bắt. Vua tôi của Nhà Tây Sơn, đều bị đóng trong cũi đem về nộp cho Chúa Nguyễn Vương ở Thăng Long.

(Tiếp theo phần 4)